

Anmeldelser

Jørgen Holmgaard

Driften mod mytens enhed – i disputatsform

Om Johan de Mylius: *Myte og roman*, Gyldendal, 1981.

At man udarbejder disputatsafhandlinger kan være en fagtradition med visse fordele. Den kan stille det for videnskabeligt arbejde vigtige krav om grundighed og udholdenhed, og den kan stille kravet om, at forskningsresultater skal være ført frem til en gennemarbejdet form. Herved har nye synspunkter kunnet placere sig som nogle, man *måtte* forholde sig til; de har ikke kunnet affærdiges som interessante ansatser.

Når det er sagt, kan man godt indrømme virkeligheden, at disputatsinstitutionen måske lige så tit har været en ramme af ydre hæder, der ud fra professorernes fagpolitiske og personlige præferencer er blevet lagt ned over arbejder, som hverken i henseende til originalitet eller blot kvalitet rigtig har fortjent det.

I forhold til antallet af videnskabeligt ansatte og kandidat- og seniorstipendiater har »disputatsfrekvensen« i litteraturfagene været meget lav igennem 70'erne. En af de vigtigste årsager har givetvis været, at følelsen af almindeligt traditionsopbrud i de første år af årtiet var så stærk, at det var utænkeligt, at progressive kunne andet end principielt forkaste disputatsinstitutionen. Selv om opbrudsforneemmelsen blev modereret efterhånden, var det blandt de mange, der deltog i den progressive konsensus, endnu midt i 70'erne stadig ikke *comme il faut* at bruge forskningstid til disputatsprojekter.

Men i slutningen af 70'erne standsede disputatsflugten. På dette som på andre områder satte en vis retraditionalisering ind, og i de sidste par år er de færdige arbejder begyndt at foreligge. Johan de Mylius' *Myte og roman*, der er antaget som disputats i Odense, er et led i denne bevægelse tilbage til den gamle habiliteringspraksis.

Afhandlingens titel signalerer den tematik, undersøgelsen er bygget op omkring. På den ene side sætter Mylius »myten« som bevidsthedsartikulation og som litterær form, på den anden side »romanen«. Den første har at gøre med en dyb menneskelig trang til bevidsthedsmæssigt at søge enhed og syntese i en umiddelbart splittet verden, den anden har at gøre med en analytisk, erfaringsorienteret bevidsthedsform.

Projektet går nu ud på at undersøge Andersens romaner med henblik på denne enhedssøgende, mytiske drift og se, hvorledes den indretter sig i forhold til en samfundsmæssig virkelighed, der i stigende grad lægger op til at blive bearbejdet i »den moderne« (d.v.s. den realistiske og natu-

ralistiske) romans kategorier. Konklusionen bliver, at myten i Andersens første roman – *Improvisatoren* – er dominerende i en sådan grad, at den kolliderer med bogens funktion som roman. Derefter er det mytiske element stadig vigende, indtil det genoptages med fornyet styrke i de to sidste romaner, nu dog nærmest for som en besværgelse at blive vendt mod en virkelighed, der bliver mere og mere kontrær i forhold til driften mod enhed, harmoni.

Undersøgelsen har et mål af sammenhæng og interesse ved at fokusere nogenlunde anskueligt på Andersen som et menneske i et historisk konfliktrum, på hans forsøg på psykologisk og kunstnerisk at bearbejde erfarede modsætninger frem til nogle troværdige »fortolkninger«. Men den er problematisk på mangfoldige måder.

I opfattelsen af Andersen nedtoner Mylius bevidst, men uden argumentation alle de »dæmoniske« og traumatiske sider, som går tilbage til hans markante sociale erfaringer. Det er kun den romantiske længsel efter helheden, der interesserer Mylius; resten udelades, apriorisk synes det. Tekstanalysen bliver følgelig eklektisk, meget endda. Og dog gør den fordring på at være en »totalanalyse«. Trods gode iagttagelser og analytiske punktnedslag ligger det samlede resultat langt herfra.

En tilsvarende vilkårlighed går igen i opfattelsen af »romanens« og »mytens« karakter. Så vidt man kan se, mener Mylius, at den mytiske og mystiske enhedstrang er universel. Hos Andersen er den en »naturdrift« (s. 62). Det er kun den analytiske romanbevidsthed, der er af den ene verden, nærmere betegnet udsprunget af kapitalismen. Spørgsmålet om det *kanne* forholde sig anderledes bliver ikke engang stillet. Og dog eksisterer der mange gode grunde til at forfølge den hypotese, at romantikkens myte- og harmonitrang er udviklet i nøje forbindelse med den sociale stilling, som de intellektuelle fik i de nordeuropæiske absolutistiske lande i perioden fra 1770 og et lille hundrede år frem.

Ud over at være karakteristisk for det meste af den tradition, Mylius knytter an til, hænger denne nærmest systematiske skævtrækning måske også sammen med, at afhandlingen ikke kun har sit mål for øje, men samtidig synes at være skrevet med polemisk front. Dels findes en mærkeligt forældet polemik mod en gammeldags biografisme, der stillede sig tilfreds med styk for styk at føre tekstelementer tilbage til biografiske enkeltheder. Dels foregår der en ufuldbyrdet polemik mod den marxistiske Andersen-forskning. Rue kunne være nævnt, men bliver det ikke, Peer E. Sørensens *Andersen & Herskabet* anføres *en passant*, men diskuteres i øvrigt ikke; det samme gælder Andersen-analyserne i og omkring *Poetik*. Retfærdiggørelsen er, at de fleste af disse sager handler om eventyrdigteren Andersen og ikke om romanforfatteren Andersen. Navnet er dog det samme. Til gengæld udlades hele animositeten mod Søren Gorm Hansens *H. C. Andersen og Søren Kierkegaard i dannelseskulturen*, selv om det er svært at indse, at han skulle have gjort sig fortjent til alt dette.

Denne frontforskydning har lidt af en pendant i Mylius' forhold til

hans egen faglige tradition. Hans forestillinger om enhedstrangen, driften mod harmoni og helhed stammer ubetvivleligt fra Aage Henriksen. De tekster af Goethe, Steffens m.fl., Mylius refererer til, er i vidt omfang de samme, som Henriksen benyttede i sin pjece om *Organismetanken* (1973), ligesom Henriksens Baggese-bog har været virksom. Mylius skjuler ikke direkte disse forbindelser, men han afklarer ikke åbenlyst, hvorledes han forholder sig til denne baggrund, hvad han har overtaget, hvad han evt. er uenig i.

Den historisk materialistiske litteraturforskning fra 70'erne har imidlertid heller ikke været helt uden indflydelse, dog naturligvis uden at den vedgås. Med vejen lagt omkring den engelske romanteoretiker Ian Watt gives der et rids af det danske samfund i enevældens sidste årtier. Det ville man ikke have fundet tidligere i en afhandling af dette anlæg. Ridset bygger på et mindre udvalg af standardoversigter og giver ikke nogen mere indgående forståelse af, hvad det ville sige at leve og være kunstner i den tids samfund. Det er dog bedre end ingenting, selv om man skal langt tilbage i historieskrivningen for at finde en tilsvarende naiv vurdering af senenevælden, som Mylius finder var en realhistorisk tilstand, der ikke lå langt fra utopien om et »organisk«, harmonisk samfund (jfr. s. 191).

Mest utilfredsstillende virker afhandlingens samfundsrefleksion i dens konkrete undersøgelse af Andersens forhold til politik og samfundsudvikling. Mylius har eftergået dagbøgerne uden at finde nævneværdige synspunkter, og da han tilsyneladende ikke kan forestille sig, at man kunne undersøge spørgsmålet andre steder, bliver hans karakteristik naturligvis usikker og famlende. Hvis han med en større samfundshistorisk viden og en systematisk tekstanalyse derimod havde eftergået de fiktive tekster, ville han have fået anderledes udbytte. Læst med den rigtige analyseoptik, bugner de af samfundsskildring. Hvad der findes i værkerne i disse henseender, burde ikke kunne overses eller udelades af en undersøgelse, der forsøger at følge Andersens syntetiseringsforsøg i brydningen med en i forhold hertil kontrær samfundsudvikling.

Hvis man over for alle disse problematiske aspekter skulle fremhæve noget fortjenstfuldt ved afhandlingen, kunne man med forfatteren selv nævne, at den kan bruges som modgift mod tidligere tendenser til i Andersens romaner alene at honorere deres elementer af realistisk virkelighedsbeskrivelse og overse eller i hvert fald forbigå deres romantisk-myntiske elementer. Møller Kristensens fremstilling i *Digteren og samfundet* er det oprindelige, mest gedigne eksempel på en sådan fejlanalyse.

Gift og modgift – man kunne dog forestille sig, at der var en mere sikker vej frem mod et rimeligt, historisk billede af de forskelligartede kræfters komplekse virke i Andersens forfatterskab.

Mylius' bog bekræfter, at alt er ved det gamle også under den ny disputatsbølge. Doktorgraden er så lidt som før noget pålideligt kvalitetsstempel. Men afhandlingen viser også, at det er et stort land, vi lever i.

Det er et land med adskillige litteraturvidenskabelige lejre og næsten lige så mange bastioner i systemet. Fællesskabet mellem dem er ikke overvældende, selv ikke i deres omgang med mere almene videnskabelige standarder. Det kan man måske nok beklage. Men man kan også velvilligt se det som et tegn på, at vi befinder os i en tilstand af rigdom, i et åndeligt klima med stor variation og mange udbud. De, der føler trang til at følge den enheds- og harmonisøgende mytes livtag med en pro-saisk analytisk virkelighedsorientering kan i Mylius' bog få tilfredsstillet dette behov i disputatsform.